

**ПОЛІТИКА ДИРЕКТОРІЇ УНР У СТОСУНКАХ З ПОЛЬЩЕЮ І РУМУНІЄЮ В РОКИ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – 1920 РР. В
СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ**

На широкому історіографічному і фактичному матеріалі досліджено провідні тенденції в нагромадженні знань стосовно політичних та економічних взаємин Директорії УНР з Польщею та Румунією в роки Української національно-демократичної революції 1917 – 1920 рр. в сучасній вітчизняній історіографії. Виявлено, систематизовано і охарактеризовано основні групи історіографічних джерел із зазначеної проблеми. Виділено коло проблем, що потребують подальшого вивчення, переосмислення та наукової інтерпретації.

Ключові слова: історіографія історії України, історіографічний процес, історичні джерела, Директорія УНР, Українська національно-демократична революція 1917 – 1920 рр., українське державотворення, дипломатичні взаємини.

У пошуках зовнішньополітичної підтримки державницьких зусиль українського народу в роки національно-демократичної революції 1917 – 1921 рр. Директорія не обмежувалась лише країнами Згоди. Вона намагалась порозумітись й з іншими європейськими державами, особливо з державами-сусідами, маючи на меті отримати від них допомогу, необхідну для продовження боротьби за збереження незалежності і цілісності молодої української держави.

Серед держав-сусідів, які, безперечно, могли істотно допомогти Директорії у боротьбі за збереження української державності, важливе місце посідали Польща і Румунія. Їх роль значно зростає з весни 1919 р., коли керманічам УНР стає зрозуміло, що з фактором існування УНР і її боротьбою за незалежність держави Антанти остаточно перестали рахуватись. Тому Директорія здійснила низку важливих зовнішньополітичних кроків, спрямованих на порозуміння з Польщею та Румунією. Вони вилились у низку домовленостей та договорів, які, незважаючи на їх суперечливий характер, дозволили на рік продовжити державотворчі змагання українського народу.

Складний процес взаємовідносин між Директорією УНР і керівництвом Польщі та Румунії в роки визвольної боротьби, безперечно, знайшов відображення в українській історіографії, хоча інтерес дослідників до взаємин УНР з кожною з цих країн явно нерівномірний: українсько-польські стосунки викликали значно більшу зацікавленість, ніж українсько-румунські.

Стан вивчення в сучасній українській історіографії політики Директорії УНР у стосунках з Польщею та Румунією в 1918–1920 рр. і є завданням представленої статті.

Зазначимо, що активно працюють у цьому напрямку С.Варгатюк, О.Калакура, Т. Кучер, В.Лозовий, Т.Зарецька, О.Павлюк, В.Яблонський, В.Срібняк, С.Литвин, В.Сергійчук, Ю. Терещенко, М.Держалюк, В.Соловійова та ін. Увага сучасних українських дослідників зосереджується насамперед на з'ясуванні факторів та обставин, які змусили Директорію УНР активізувати переговорний процес з Польщею та Румунією. Більшість дослідників доходять висновку, що зміна вектора зовнішньої політики Директорії була пов'язана з несприятливою міжнародною ситуацією, у якій вона опинилась на осінь 1919 р. «На початок серпня 1919 р. стало зрозуміло, – зазначає В.Лозовий, – що фактично всі акції дипломатії УНР на міжнародній арені зазнали краху» [1, с. 14]. У цих умовах Директорія УНР була змушена шукати інші можливості для продовження боротьби за українську державність. Важливу роль у розробці нової зовнішньополітичної стратегії УНР відіграла Карлсбадська конференція послів та голів закордонних місій УНР, що відбулась з 6 по 14 серпня 1919 р. Інформацію про підсумки роботи конференції ми знаходимо у працях І.Матяш, В.Матвієнка, В.Соловійової, В.Лозового [2] та інших авторів. Дослідники звернули увагу на той факт, що у ній, на відміну від аналогічної наради у Відні 18 – 22 червня 1919 р., вперше взяли участь дипломатичні представники ЗУНР. Вітчизняні фахівці акцентують увагу на тій частині доповіді міністра закордонних справ УНР В.Темницького, де наголошувалось на суперечностях у зовнішній політиці УНР та ЗОУНР. «Він звернув увагу на те, – зауважує В.Соловійова, – що фактично існували дві окремі зовнішні політики і дві окремі армії, і це робилося свідомо, з надією, що, можливо, скоріше визнають Галичину, і це можна буде використати для визнання цілої України» [3, с. 201]. На нараді всебічно було обговорено альтернативу «самостійність – федерація». З огляду на те, що західні країни настійливо рекомендували УНР федерацію з Росією, конференція, зазначає В.Лозовий, запропонувала «формулу подальшої дипломатичної роботи – «говорити про федерацію, а робити самостійність» [1, с. 14]. Інші

дослідники – І.Матяш, В.Соловйова, О.Павлюк – наголошують й на зміні акцентів у зовнішній політиці України. Зокрема В.Соловйова цитує резюме наради, в якому урядові УНР пропонувалось «у своїй політичній і економічній діяльності робити поправки на Англію та Америку, аби, ідучи по дорозі наших потреб, не перетинати їх доріг» [3, с. 20]. Водночас, зазначає О.Павлюк, враховуючи безрезультативність курсу на здобуття визнання з боку країн Антанти, з метою виведення УНР з політичної ізоляції пріоритетною була визнана лінія на порозуміння з її найближчими сусідами («Польщею, Румунією, Чехословаччиною, Італією») та новими незалежними державами, що виникли внаслідок розпаду Російської імперії (Естонією, Литвою, Латвією, Грузією)» [4, с. 349]. І.Матяш, підкреслює, що це рішення, особливо щодо Польщі, кардинально відрізнялося від рішення віденської наради послів в червні 1919 р., адже у ньому йшлося про необхідність «позбутися будь-якої залежності від Польщі» [5, с. 104].

Наскільки схвалена на карлсбадській конференції нова зовнішньополітична стратегія відповідала державницьким інтересам УНР, намагались відповісти й інші вітчизняні дослідники. Зокрема В.Шамраєва наголошує, що Польща і Румунія мали значний військово-економічний потенціал і могли надати УНР реальну військову допомогу, що в умовах війни на два фронти (проти Червоної і Добровольчої армій) було для керівництва республіки досить вагомим чинником. Окрім того, враховуючи дипломатичну близькість цих країн до альянтів, «союзом із Варшавою й Бухарестом Директорія сподівалась ... змінити ставлення до себе Антанти і США» [6, с. 13]. Погоджуючись з цією точкою зору, С.Литвин вважає, що у взаєминах з цими двома країнами С.Петлюра справедливо віддавав перевагу Польщі. Через надто обережну позицію Румунії, зазначає дослідник, «Польща залишалася чи не єдиною країною, зацікавленою у продовженні визвольної боротьби України... Польща, що користувалася підтримкою Антанти і мала армію чисельністю близько 130 тис. осіб, могла стати першорядним союзником України» [7, с. 342].

Водночас, більшість істориків слушно зауважує, що сигнали про згоду Польщі та Румунії підтримати визвольну боротьбу українського народу не були проявами якоїсь особливої симпатії цих держав до України. У своїй зовнішньополітичній діяльності керівництво цих країн керувалось, передусім, власними інтересами. Так В.Сергійчук у своїй праці «Неусвідомлення України» зазначає, що до осені 1919 р. в польських керівних колах не йшлося про допомогу Україні. Посилаючись на свідчення військового аташе посольства Польщі в Швейцарії майора Чурка, автор пише, що в Польщі був дуже сильний напрям «попирати відбудову великої Росії, котра може завести лад і спокій на Сході» [8, с. 518]. Навіть на офіційному рівні поляки виступали з ідеєю створювати добровольчі відділи Денікіна і Колчака в Польщі. «І тільки заява Денікіна щодо намірів анексії ним Галичини та Бессарабії остудила гарячі голови на берегах Вісли, – підкреслює автор. – У Варшаві нарешті зрозуміли, що без незалежної України годі сподіватися на існування в майбутньому польської держави». В.Сергійчук також зазначає, що до підтримки України Польщу підштовхувала й Антанта, котра непокоїлась можливістю проникнення до Європи більшовизму [8, с. 518]. Увагу істориків привертають також основні польські політичні доктрини щодо України – «інкорпораційна» та «федераціоністська». Незважаючи на відмінності між ними, обидві ці концепції «ще до створення польської держави базувалися на ігноруванні прав українського народу на самовизначення і висували претензії на володіння українськими землями» [9, с. 149].

Не була винятком у цьому плані й Румунія. В.Кройтор, досліджуючи румунську політику в українському питанні у 1918 – 1927 рр., відзначає, що зовнішньополітична стратегія правлячих кіл Румунії мала експансіоністський характер. Вона виникла з концепції «Великої Румунії» і полягала «в обґрунтуванні територіальних претензій на суміжні, в тому числі й українські землі Буковини і Бессарабії...» [10, с. 18]. Проаналізувавши зовнішні пріоритети основних політичних партій Румунії – національно-ліберальної, цараністської та консервативно-демократичної в 1918 – 1920 рр., – дослідник дійшов висновку, що жодна з них не рахувалася з національними інтересами нерумунського населення [10, с. 8]. «Цілі румунської держави й українського національного руху, що прагнув до об'єднання всіх українських земель в єдину державу, не збігалися», – констатує автор. У ході Першої світової війни Румунія захопила українські землі Бессарабії та Буковини, проігнорувавши при цьому національні інтереси українського народу [10, с. 18].

Грунтовно аналізує політичну стратегію Польщі та Румунії щодо України в роки революції М.Держалюк. Він віддає належне політикам цих країн, особливо Румунії, за вміння боронити свої національні інтереси [11, с. 188]. М.Держалюк характеризує цю політику як гнучку, підкреслюючи при цьому, що успіху такої політики сприяла міжнародна обстановка. Крім того, вважає він, гнучкій політиці Румунії сприяло перебування в її руках двох козирів: перший – наявність виходу до Чорного

.....
моря і Дунайського басейну, другий – нафта [11, с. 189]. На думку дослідника, Україна, яку країни Антанти розглядали як розмінну монету в міжнародних торгах із своїми союзниками, не мала змоги подібно Румунії маневрувати між блоками. Вона могла опиратись лише на Центральні країни. Невдалі спроби дипломатії Директорії використати суперечності між країнами, що входили до Антанти, і їхнім заокеанським партнером США в сукупності з поразкою Центральних держав, зробили територію України беззахисною. Цим і скористались її сусіди – Польща, Румунія, Росія, – які не втратили нагоди зміцнитись за рахунок українських земель [11, с. 189 – 190].

Вітчизняні історики у своїх працях висвітлюють також конкретні епізоди діяльності Директорії, спрямовані на порозуміння з Польщею та Румунією, аналізують їхні наслідки. Зокрема, спроби налагодити співробітництво з Румунією розкривають у своїх працях С.Литвин, В.Устименко, В.Кройтор, О.Павлюк, С.Аппатов та І.Макан, Д.Табачник та Д.Веденєєв, В.Сергійчук, В.Яблонський. Більшість авторів зазначають, що Румунія, враховуючи геополітичну роль УНР, однією з перших визнала Українську державу де-факто, надіславши до Києва свого повноважного працівника. З боку румунської сторони була виявлена зацікавленість у розвитку торговельно-господарських зв'язків з Києвом, і вона навіть була готова поставляти зброю в обмін на промислові товари. Однак захоплення Румунією Бессарабії та Північної Буковини призвело до різкого погіршення українсько-румунських стосунків. За доби Директорії уряди УНР та ЗУНР намагалися відстоювати свої права на бессарабські та буковинські землі на Паризькій мирній конференції, проте, як зазначають С.Аппатов та І.Макан, «відчайдушні зусилля українських дипломатів на чолі з Г.Сидоренком, А.Марголіним та В.Панейком ні до чого не привели» [12, с. 91]. Натомість Румунія, наголошує В.Устименко, почала перешкоджати здійсненню важливих для УНР зовнішньоекономічних операцій. Зокрема вона, як і Польща, заборонила перевозити через свою територію друковані в Берліні гроші УНР [13, с. 46].

Більшість вітчизняних дослідників відзначає, що Директорія з самого початку свого існування намагалась уникнути конфліктних ситуацій у взаємовідносинах з Румунією, свідченням чого є позиція УНР щодо Хотинського повстання у Північній Бессарабії у січні 1919 р. О.Добржанський, В.Кройтор, які спеціально вивчали історію Хотинського повстання, наголошують, що в підготовці повстання головну роль відігравали громадські діячі, які орієнтувались переважно на керівництво УНР у Києві [14]. На підтвердження цьому В.Кройтор наводить звернення Бессарабського Національного Союзу до Подільського губернського комісара УНР від 5 січня 1919 р. У зверненні містилось прохання до комісара «не чинити перепон, а сприяти всім бессарабцям при поверненні на їх батьківщину», а також «дати війська для підтримання порядку на визволеній від румун території». Проте Директорія УНР і органи її влади на Поділлі не надали підтримки повстанцям, зазначають дослідники, навпаки, намагались дистанціюватись від повстання, демонстрували, що «з румунами УНР не воює» [15, с. 9 – 10]. На думку В.Кройтора, така поведінка директоріанської влади УНР на початку 1919 р. була надмірно обережною і непослідовною, і обернулась проти самої Директорії. Покинуті напризволяще бессарабські повстанці потрапили під вплив більшовицьких агітаторів і влились у червні 1919 р. до складу 45-ї стрілецької дивізії Червоної Армії. «Обмануті бездіяльністю Директорії, – пише В.Кройтор, – повстанці згодом, в лавах Червоної армії, внесли свою частку в ліквідацію української державності» [10, с. 11].

Такої обережної політики щодо Румунії Директорія УНР і її уряди дотримувались до кінця 1919 р., але, на думку дослідників, особливих результатів, зокрема отримання матеріальної допомоги для армії УНР, не було досягнуто. Румунія, зазначають С.Литвин та В.Устименко, влітку 1919 р. погодилась лише частково продавати УНР амуніцію. Нафта для УНР була закуплена через приватних осіб. Наприкінці липня 1919 р. лише з деякими румунськими фірмами була укладена угода про постачання для України з європейських ринків закупленої військової техніки [16]. Часто емісари УНР були змушені діяти напівофіційним шляхом. Свідченням цього є місія до Румунії у жовтні 1919 р. офіцера Генштабу армії УНР А.Стрижевського з метою закупівлі військового майна. Спираючись на допомогу прихильних до УНР румунських політичних і ділових кіл, йому вдалося розмістити в Румунії замовлення на продаж Україні 400 тис. гвинтівок, 2000 кулеметів, 180 гармат, 30 бронемашин, великої кількості набоїв. Проте, зазначає О.Павлюк, відомостей про отримання УНР озброєнь за цими домовленостями немає [17].

У 1920 р., вважають дослідники, у взаємовідносинах Директорії з Румунією з'являються нові акценти. З огляду на те, що існування УНР опинилось в цей період під питанням, Директорія, зазначає В.Яблонський, висунула гасла: задля «врятування Української Державності треба принести певні матеріальні жертви», «зректись територіального максималізму і вибрати новий шлях у політиці» [18, с.48]. Стосовно Румунії це означало – визначитись щодо бессарабського питання. І Директорія зробила

цей крок, заявивши «про свою повну незацікавленість Бессарабією» [18, с. 50]. Це дозволило налагодити дружні взаємини між Україною і Румунією, полегшило українським дипломатам в Бухаресті ведення переговорного процесу щодо поставок потрібного Україні військового спорядження. Одним з важливих зустрічних кроків румунського уряду, зазначає В.Сергійчук, стала його згода «перепустити з Чехії бригаду полк. Коновальця і віддати нам майно Запорозького корпусу» [8, с. 468]. Крім того, румунський уряд довгий час уникав відкритої підтримки Польщі в її експансіоністських планах, оскільки, за виразом О.Павлюка, плекав надію на утворення самостійної України як буферу між Румунією і Росією. «Лише із занепадом української державності по обидва боки Збруча і загрозою лишитися віч на віч з Радянською Росією, – пише він, – румунські урядові кола схилилися до підтримки Варшави і встановлення спільного польсько-румунського кордону в Галичині» [19, с. 14].

Підсумовуючи здобутки зовнішньополітичної діяльності Директорії з налагодження українсько-румунських відносин, вітчизняні фахівці не вважають їх надто вагомими. «До справді серйозних відносин між Румунією і УНР справа не дійшла, – резюмує В.Устименко. – Так і не було підписано договору на міждержавній основі» [13, с. 14].

Більш динамічними і результативними, хоча й насиченими багатьма суперечливими, а то й трагічними моментами, вважають вітчизняні фахівці українсько-польські відносини часів Директорії. У своїх працях вони аналізують широкий спектр питань, пов'язаних з еволюцією польсько-українських відносин – від збройного протистояння – до об'єднаного виступу проти спільного ворога – більшовицької Росії, який завершився, на жаль, невдачею.

Як зазначає Т.Зарецька, з приходом до влади Директорії у керівних колах УНР утверджувалася думка про необхідність порозуміння з Польщею і налагодження з нею дипломатичних відносин [20, с. 80]. Початок цьому процесу поклала українська дипломатична місія на чолі з В.Прокоповичем, яка 31 грудня 1918 р. виїхала до Варшави. Її метою було встановлення порозуміння між обома країнами та з'ясування подальших перспектив польсько-українських відносин. У свою чергу, Польська Республіка також шукала можливості для встановлення дипломатичних контактів з українським урядом. Свідченням цього було рішення Ю.Пілсудського на початку грудня 1918 р. про направлення до УНР місії у складі генерала Г.Остаповича, І.Матушевського та Ю.Клейнберга [20, с. 80].

Зауважимо також, що в цей період УНР фактично перебувала у стані війни з Польщею з огляду на військовий конфлікт між українцями і поляками в Галичині. В цих умовах встановлення постійних дипломатичних відносин між УНР і Польщею було неможливим. І все ж обидві новосталі держави були зацікавлені у нормалізації відносин. Практичними кроками з боку уряду УНР в цьому напрямку стали переговори в лютому 1919 р. міністра закордонних справ УНР К.Маціевича з польським представником у Румунії М.Лінде, а згодом – з польським представником в Одесі Б.Кутиловським, а також висилання протягом 1919 р. місій Б.Курдиновського, П.Пилипчука, А.Лівицького. Та й сам С.Петлюра не залишився осторонь. Дослідники роблять особливий наголос на ролі особистих контактів Ю.Пілсудського з С.Петлюрою в налагодженні польсько-українських відносин [21, с. 233]. На думку Т.Зарецької, Ю.Пілсудський відіграв позитивну роль у розвитку українсько-польських відносин, оскільки не бажав бачити своїм сусідом радянську Україну. Він, пише дослідниця, «пильнуючи, в першу чергу, польські національні інтереси, доклав зусилля до затвердження польсько-українського союзу» та став ініціатором поновлення переговорів представників УНР з делегацією польського уряду. Дослідниця наголошує, що «йшла мова про спільний союз проти Радянської Росії, яка загрожувала незалежності двох держав» [20, с. 85].

Аналізуючи переговорний процес з поляками, вітчизняні дослідники наголошують, що він відбувався в несприятливій для УНР як міжнародній, так і внутрішній обстановці. Польські дипломати, зазначає Т.Зарецька, у лютому – квітні 1919 р. на Паризькій конференції оголосили кілька заяв про необхідність визнання за РПП східногалицьких територій. У червневій 1919 р. декларації Польського Національного Комітету в справі східного кордону зокрема наголошувалось, що існування малих самостійних держав, таких як Білорусь і Україна, не поєднаних з Польщею, є вкрай шкідливим для її інтересів [21, с. 230]. Отже» констатує В.Павлюк, потенційні союзники Директорії – Варшава і Бухарест – на Паризькій конференції «дбали не так про піднесення української справи перед великими державами, як про власні вигоди з проєктованого союзу: Польща воліла зречення Директорією Східної Галичини, а Румунія – Бессарабії» [22, с. 7].

Важкою для переговорного процесу була і внутрішня ситуація в Україні. Після листопадової катастрофи 1919 р., зазначає А.Гриценко, «поляки поводитися на захоплених українських землях як

окупанти» [23]. Дослідниця, спираючись на архівні документи урядових установ УНР, не лише наводить чисельні приклади брутального поводження поляків на українських територіях, а й підкреслює, що уряд УНР, навіть опинившись у важкій ситуації, намагався дипломатичними каналами боронити українське населення від сваволі польських властей. Загалом, пише А.Гриценко, протягом грудня 1919 – березня 1920 рр. урядові Польщі було направлено кілька нот [24, с. 50]. Завдяки цим нотам, зазначає А.Гриценко, «вдалося усунути деякі проблеми в українсько-польських взаєминах, хоча далеко не всі» [24, с. 50-51]. Проте, наголошує вона, «незважаючи ні на що, в ніч з 21 на 22 квітня 1920 р. був підписаний договір між Річчю Посполитою та проводом УНР, а 24 квітня – військова конвенція» [24, с. 52].

Підписання цих документів, які одержали в українській історіографії назву Варшавського договору, дістало суперечливу, часом контраверсійну оцінку не лише різних прошарків українського суспільства, а й сучасних вітчизняних істориків. Але, враховуючи, що оцінка Варшавської угоди в сучасній вітчизняній історіографії вже була дана автором в його попередніх працях, цей аспект досліджуваної проблеми у представленій статті відсутній.

Здійснений у розділі аналіз засвідчив, що польсько-румунський вектор політики Директорії викликав інтерес вітчизняних істориків, хоча за обсягом публікацій зазначена проблематика поступається історіографії взаємин УНР з країнами Антанти. Проте не всі аспекти діяльності Директорії з налагодження співробітництва з Польщею і Румунією на сьогодні досліджені рівноцінно і всебічно. Звертає на себе увагу фрагментарність висвітлення українсько-румунських взаємин доби Директорії. Більшість дослідників обмежуються тезами про вимушену стриманість Директорії у взаєминах з Румунією через складну міжнародну ситуацію. Як один з ключових епізодів цих відносин розглядають найчастіше Хотинське повстання. У його висвітленні і до сьогодні існують суперечливі твердження та висновки, особливо щодо ставлення до повстання самої Директорії. Не внесено ясності і в питання про організаторів повстання, причетність Директорії і органів влади УНР на Поділлі до прибуття в Хотин відомого політичного діяча УНР І.Сіяка, який керував повстанням на завершальному етапі.

Як правило, дуже стисло і уривками повідомляється про спроби Директорії налагодити економічне співробітництво з румунської стороною. Відчувається брак архівної інформації, дослідники переважно посилаються на спогади українських дипломатів, що працювали в Румунії, – К.Мацієвича та І.Фещенка-Чопівського. Недостатньо досліджено і такий аспект, як вплив румунсько-польських взаємин на відносини Румунії з Директорією, хоча відомо, що Румунія, будучи зацікавленою у союзних відносинах з Польщею, все ж довго уникала прямої підтримки поляків в їх експансіоністських замірах, дотримуючись нейтралітету у польсько-українській війні. У цьому плані вважаємо важливим більш повно дослідити підсумки роботи румунсько-польської конференції у березні 1920 р., де розглядалися і питання підтримки УНР. Нам видається необхідним продовжити пошукову роботу в українських та румунських архівах, розширити джерельну основу і з урахуванням всього комплексу джерел підготувати узагальнюючу монографічну працю, яка б дала наукову трактовку генези українсько-румунських відносин у 1918 – 1920 рр., чіткі відповіді на питання щодо їх впливу на результати державотворчих зусиль Директорії на завершальному етапі Української революції.

Незважаючи на значно глибше опрацювання історії українсько-польських відносин за часів Директорії, є аспекти, які також потребують подальшого вивчення і уточнення. Погоджуємось із думкою С.Литвина про необхідність більш врівноваженої оцінки істориків щодо ставлення Ю.Пілух до українського питання, оскільки висловлювання керівника Польщі на цю тему суперечливі, непослідовні, що нерідко призводить до появи і серед сучасних фахівців тверджень та висновків протилежного змісту. Потребують уточнення і більш чіткого висвітлення деякі епізоди переговорного процесу з Польщею протягом 1919 – 1920 рр., зокрема підсумки місії В.Прокоповича. Не внесено остаточної ясності і в питання про мету місії Б.Курдиновського в травні 1919 р., ініціаторів її поїздки до Варшави.

Нам також видається необхідним більш детально висвітлити хід переговорів Директорії з Польщею на зламі 1919 – 1920 рр. Адже відомо, що після підписання 2 грудня 1919 р. Декларації про засади українсько-польського договору, правочинність якого була підтверджена прибулим до Варшави С.Петлюрою, активність переговорного процесу з поляками значно знизилась, посилюючись лише у березні 1920 р. Нам видається далеко не повним пояснення щодо перенесення українсько-польських переговорів аж на весну 1920 р. лише фактом значної протидії східній політиці Ю.Пілух в Сеймі. На нашу думку, потрібно детальніше, із залученням нових архівних документів, дослідити зовнішньополітичну стратегію Польщі на цьому відтинку, зокрема її спроби порозумітись з

радянською Росією. Деякі факти, наведені О.Павлюком, зокрема про таємні польсько-радянські переговори в Білорусі в жовтні – грудні 1919 р., активне дипломатичне листування між урядами Польщі і радянської Росії в лютому-квітні 1920 р., наводять на думку про певну нещирість, а то й подвійну гру з боку Ю.Пілсудського, спроби за спиною С.Петлюри домовитись з більшовиками.

На наше переконання, подальше вивчення недостатньо досліджених аспектів українсько-польських історичних відносин, дозволить українському і польському народам остаточно подолати упередженість і недовіру в оцінці спільного історичного минулого, а отже, сприятиме, в поєднанні з іншими чинниками, зміцненню й подальшому розвитку цивілізованих міждержавних українсько-польських стосунків.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Лозовий В. Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень-листопад 1919 року): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1998. – 19 с.
2. Матяш І. «Основною орієнтацією... мусить бути орієнтація українська» (Протоколи Віденської серпневої наради послів і голів дипломатичних місій 1920 р. Джерело з історії української дипломатії) // Україна дипломатична. Науковий щорічник. – К., 2005. – Вип. VI. – с. 102 – 144; Матвієнко В.М. Наради послів і голів дипломатичних місій УНР 1919 – 1920. // Українська дипломатична енциклопедія: У 2 т. – К.: Знання України, 2004. – с. 388 - 391; Лозовий В. Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень-листопад 1919 року): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1998 – 19 с.; Соловйова В.В. Основні напрямки діяльності дипломатичних представництв Директорії Української Народної Республіки // Десять років незалежності України: минуле та сучасне державотворення: Науковий збірник. – К., 2003. – с. 197 – 203; Нариси з історії дипломатії України. – К.: Альтернативи, 2001. – 736 с.
3. Соловйова В.В. Основні напрямки діяльності дипломатичних представництв Директорії Української Народної Республіки // Десять років незалежності України: минуле та сучасне державотворення: Науковий збірник. – К., 2003. – С. 197 - 203.
4. Павлюк О.В. Дипломатія незалежних українських урядів (1917 - 1920) // Нариси з історії дипломатії України. – К.: Альтернативи, 2001. – с. 314 - 580.
5. Матяш І. «Основною орієнтацією... мусить бути орієнтація українська» (Протоколи Віденської серпневої наради послів і голів дипломатичних місій 1920 р. Джерело з історії української дипломатії) // Україна дипломатична. Науковий щорічник. – К., 2005. – Вип. VI. – с. 102 - 144.
6. Шамрасва В.М. Міжнародні відносини УНР доби Директорії: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2003. – 20 с.
7. Литвин с. Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2001. – 640 с.
8. Сергійчук В. Неусвідомлення України. Ставлення світу до української державності: погляд у 1917 – 1921 роки з аналізом сьогодення. – Львів.: Свічадо, 2002. – 704 с.
9. Українська державність у ХХ столітті. Історико-політологічний аналіз. – К.: Політична думка, 1996. – 448 с.
10. Кройтор В.К. Українське питання в політиці Румунії (1918 – 1927 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Одеса, 2007. – 20 с.
11. Держалок М.С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917 – 1922 роках. – К.: Оріяни, 1998. – 240 с.
12. Аппатов С.Й., Макан І.М. Українсько-румунські відносини: історія та сучасність // Український історичний журнал. – 1999. - №5. – С. 87 - 100.
13. Устименко В. С.Петлюра про зовнішню політику Директорії УНР // Симон Петлюра у контексті українських національно-визвольних змагань. – Фастів.: Поліфаст, 1999. – с. 43 - 52.
14. Добржанський О. Хотинське повстання. Проблема дослідження // Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26 – 29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення. Історія. Ч. II. ХХ століття. – Одеса – Київ – Львів, 1999. – с. 302 - 303; Кройтор В. Хотинське національно-визвольне повстання 1919 р. // Історія в школі. – 2001. - №5. – С. 7 - 11.
15. Кройтор В. Хотинське національно-визвольне повстання 1919 р. // Історія в школі. – 2001. - №5. – с. 7 - 11.
16. Литвин с. Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2001. – 640 с.; Устименко В. С.Петлюра про зовнішню політику Директорії УНР // Симон Петлюра у контексті українських національно-визвольних змагань. – Фастів.: Поліфаст, 1999. – С. 43 - 52.
17. Павлюк О.В. Дипломатія незалежних українських урядів (1917 - 1920) // Нариси з історії дипломатії України. – К.: Альтернативи, 2001. – с. 314 - 580; Див. також: Табачник Д., Веденєєв Д. Репрезентанти Війська Українського // Військо України. – 1993. - №2 – 3. – С. 98 – 100.
18. Яблонський В. Зовнішньополітична орієнтація Директорії УНР // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Історія, економіка, філософія». – К.: КНЛУ, 2001. – Вип. 5. – С. 42 – 55.
19. Павлюк О.В. Східна Галичина в європейській політиці 1918 – 1919 рр.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1993. – 21 с.
20. Зарецька Т. Відносини Директорії Української Народної Республіки з Польською Республікою (1919 – 1920 рр.) // Міжнародні зв'язки України: Наукові пошуки і знахідки. – К., 2002. – Вип. 11. – С. 76 - 92.

21. Зарецька Т. Українсько-польські відносини в період відновлення державності Польщі. 1918 – 1919 рр. // Україна і Польща – стратегічне партнерство на зламі тисячоліть: Історія. Сьогодення. Майбутня перспектива. – К., 2001. – Ч. 1. – С. 229 - 236.
22. Павлюк О.В. Українсько-польський союз і політика США щодо УНР у 1920 р. // Український історичний журнал. – 2000. - №6. – С. 3 - 16.
23. Грищенко А.П. Політичні сили в боротьбі за владу в Україні. Рік 1920-й. К.: Ін-т історії України НАН України, 1997. – 93 с.

Стопчак Н.В. ПОЛИТИКА ДИРЕКТОРИИ ВО ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ С ПОЛЬШЕЙ И РУМЫНИЕЙ В ГОДЫ УКРАИНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ 1917 – 1920 ГГ. В СОВРЕМЕННОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ

В статье на многообразном историографическом и археографическом материале исследованы ведущие тенденции и основные этапы накопления знаний, касающиеся политических, экономических взаимоотношений Директории УНР с Польшей и Румынией в годы Украинской национально-демократической революции 1917–1920 гг. в современной отечественной историографии. Выявлено, систематизировано и дано характеристику основным группам историографических источников по данной проблеме. С учетом историографического опыта предложена схема дальнейшего углубленного и комплексного исследования рассматриваемой проблемы.

Ключевые слова: историография истории Украины, историографический процесс, Директория УНР, исторические источники, Украинская национально-демократическая революция 1918 – 1920 гг., украинское государственное строительство, дипломатические отношения.

Stopchak M.V. REFLECTION OF DIRECTORY'S POLICIES IN RELATIONSHIPS WITH POLAND AND ROMANIA IN THE YEARS OF UKRAINIAN NATIONAL-DEMOCRATIC REVOLUTION 1917-1920 IN CONTEMPORARY HOME HISTORIOGRAPHY

Based on the diverse historiographic material and study of early texts the author of the article researched major trends and stages of accumulating knowledge as to political and economic relationships of Directory of the Ukrainian People's Republic with Poland and Romania in the years of Ukrainian national-democratic revolution (1917-1920) in the contemporary home historiography. Defined, systematized and characterized are major groups of historiographic sources on the given problem. The scheme of further in-depth and complex investigation into the given problem based on acquired historiographic experience is suggested.

Key words: historiography of Ukraine's history, historiographic process, Directory of the UPR, historical sources, Ukrainian national-democratic revolution of 1918-1920, Ukrainian state development, diplomatic relations.

УДК: 930(477)

О.М. Тараненко

АГРАРНА ПОЛІТИКА П. СКОРОПАДСЬКОГО У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКОЮ ІСТОРІОГРАФІЄЮ ІСТОРІЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1930-ТІ – ПЕРША ПОЛОВИНА 1950-Х РР.)

У статті здійснена спроба аналізу аграрної політики П. Скоропадського радянською історіографією у період утвердження сталінського тоталітарного режиму. Робота базована на дослідженнях і розвідках опублікованих у 1930-х – першій половині 1950-х рр.

Ключові слова: радянська історіографія, аграрна політика, гетьманат П. Скоропадського, гетьманський уряд, марксистсько-ленінська методологія, ідеологічний контроль.

З'ясування особливостей висвітлення в розвідках радянських дослідників 1930-х – першої половини 1950-х рр. подій, що відбувалися в аграрному секторі економіки в період існування Української Держави, заслуговує на увагу. Це пов'язано з тим, що в окреслений нами період відбувається становлення радянської тоталітарної системи та марксистсько-ленінської